

Jan, syn Zebedeův, v Lukášově dvojdíle*

Petr Mareček

Ústřední postavou Nového zákona je Ježíš Kristus. Nový zákon mnohotvárným způsobem – pomocí vyprávění, vyučování, formulí vyznání víry a hymnů – představuje Ježíše Krista jako nositele spásy, který zve lidi do společenství s Bohem. V novozákonních knihách se však setkáváme rovněž s dalšími osobami. Vedle Ježíše vystupují též jiné postavy, např. Jan Křtitel; Ježíšem vyvolení učedníci; Ježíšova matka; různí lidé, se kterými se Ježíš setkává, které uzdravuje či zbavuje rozličného strádání; Ježíšovi protivníci; první křesťanští misionáři. Naše pozornost se zaměří na apoštola Jana, syna Zebedeova, a poukáže na jeho roli a význam v rámci Lukášova dvojdíla, které je tvořeno Lukášovým evangeliem a knihou Skutky apoštolů. Na základě výkladu textů, které se o něm zmiňují jak v Lukášově evangeliu (Lk 5,10; 6,14; 8,51; 9,28.49.54; 22,8), tak ve Skutcích apoštolů (Sk 1,13; 3,1.3.4.11; 4,13.19; 8,14; 12,2), se pokusíme představit jeho hlavní charakteristiky a upozornit na jeho roli a význam v rámci dvojdíla Lk/Sk.

Tuto studii rozdělíme do tří hlavních částí. Nejprve budou poskytnuty informace ohledně etymologie jména Jan a jeho použití v rámci Nového zákona. Dále bude nabídnut výklad textů Lukášova evangelia, kde vystupuje apoštol Jan. Nakonec pak v třetí části bude předložena interpretace textů knihy Skutky apoštolů, ve kterých se setkáváme s apoštolem Janem. V závěrečném shrnutí budou představeny výsledky bádání a bude vyzdvižen význam apoštola Jana Zebedeova v Lukášově dvojdíle.

1. JMÉNO „JAN“ A JEHO POUŽITÍ V NOVÉM ZÁKONĚ

Slovo Ἰωάννης „Jan“ je řecká forma hebrejského vlastního jména יְהוָה (např. 2 Král 25,23; 1 Kron 3,15.24; Ezd 8,12; Neh 12,22.23; Jer 40,8.13.15) resp. יְהוֹנָתָן (1 Kron 26,3; 2 Kron 17,15; 23,1; 28,12; Ezd 10,6.28; Neh 6,18;

* Studie byla připravena za finanční podpory projektu IGA_CMTF_2019_003 „Charakteristiky vedlejších postav a jejich význam v Lukášově dvojdíle“.

12,13.42), které je v LXX uvedeno pomocí výrazu Ἰωανάν. Z hlediska etymologie se jedná o teoforické jméno, které je tvořeno označením Boha ve spojení s dalším výrazem. První polovina odkazuje na Hospodino jméno יהוה, zatímco druhá polovina se vztahuje ke kořeni ינח, který má význam „smilovat se“. Toto teoforické jméno tedy zahrnuje význam „Hospodin se smiloval“.¹ Jeho řecká forma Ἰωάννης se v předkřesťanské literatuře nachází relativně zřídka (1 Ezd 9,29; 1 Mak 2,1.2; 8,17; 9,36.38; 16,1.2.9[dvakrát].19.21.23; 2 Mak 4,11; 11,17; Josephus Flavius, *Ant.* 8,305.397; 10,164 atd.), zatímco v křesťanské literatuře se objevuje velmi často. V Novém zákoně se forma jména Ἰωάννης vyskytuje celkem 135krát a je použita pro šest rozličných osob.²

Nejčastěji je toto jméno spjato s Janem Křtitelem, a to 91krát, se kterým se setkáváme výlučně v evangeliích a Skutcích apoštolů. Tento Jan, syn Zachariáše, je označen jako „Křtítel“ (ὁ βαπτίζων: Mk 1,4; 6,14.24; ὁ βαπτιστής [celkem 12krát v synoptických evangeliích]: Mt 3,1; 11,11.12; 14,2.8; 16,14; 17,13; Mk 6,25; 8,28; Lk 7,20.33; 9,19). Toto označení se v Janově evangeliu nevyskytuje. Evangelista Jan spatřuje úkol Jana v tom, aby seznámil Izrael s Ježíšem (Jan 1,31). Tomuto účelu slouží také jeho činnost jako křtitele. Janovo evangelium jej tak již od začátku představuje v roli svědka (Jan 1,6–8.15).³ Druhým nejčastěji zmiňovaným nositelem jména Ἰωάννης v Novém zákoně je Jan Zebedeův, který byl bratrem Jakuba. V Novém zákoně vystupuje celkem 30krát. Setkáváme se s ním v synoptických evangeliích (Mt 4,21; 10,2; 17,1; Mk 1,19.29; 3,17; 5,37; 9,2.38; 10,35.41; 13,3; 14,33; Lk 5,10; 6,14; 8,51; 9,28.49.54; 22,8), ve Skutcích apoštolů (Sk 1,13; 3,1.3.11; 4,13.19; 8,14; 12,2), Gal 2,9 a nakonec v Jan 21,2 (bez uvedení jména).⁴ Třetí postavou v Novém zákoně, která má jméno Ἰωάννης, je Jan, syn Marie (jež měla dům v Jeruzalémě), který měl přízvisko Marek. Ve Skutcích apoštolů je představen ve spojení s misijní činností Pavla a Barnabáše (Sk 12,12.25; 13,5.13; 15,37).⁵ V No-

¹ Jan HELLER, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha: Advent-Orion, 2003, s. 215; srov. též Hartwig THYEN, „Ἰωάννης,“ *EWNT* 2 (1981), sl. 518.

² Formu jména Ἰωανάν lze v Novém zákoně nalézt pouze v Lk 3,27.

³ Zřejmě nejnovější odbornou studií, která pojednává o Janu Křtiteli, je monografie Joel MARCUS, *John the Baptist in History and Theology*, SPNT, Columbia, SC: University of South Carolina Press, 2018.

⁴ Monografie R. ALAN CULPEPPER, *John, the Son of Zebedee: The Life of a Legend*, SPNT, Minneapolis: Fortress Press, 2000, je patrně nejobsáhlejší studií, která se věnuje postavě Jana, syna Zebedeova.

⁵ V Sk 13,5.13 je použito pouze jméno Jan.

vém zákoně je pak kromě Skutků apoštolů uveden jako Marek v Flm 24; Kol 4,10 (bratranec Barnabáše); 2 Tim 4,11 a 1 Petr 5,13.⁶ Čtvrtou osobou se jménem Jan v Novém zákoně je prorok a autor knihy Zjevení, který je zmíněn celkem 4krát (Zj 1,1.4.9 a 22,8). Dále je jméno Ἰωάννης „Jan“ v Novém zákoně čtyřikrát použito k označení otce Šimona Petra (Jan 1,42; 21,15.16.17).⁷ Nakonec pak šestým nositelem jména Ἰωάννης „Jan“ je jinak neznámý člen velerady, který je zmíněn v Sk 4,6.

2. SCÉNY S JANEM V LUKÁŠOVĚ EVANGELIU

2.1 Zázračný rybolov (Lk 5,1–11)

Evangelista Lukáš se poprvé zmiňuje o Janovi v souvislosti se zázračným rybolovem v Lk 5,1–11, kdy ho představuje jako syna Zebedeova a jako bratra Jakuba (Lk 5,10).⁸ Zdá se, že Jan byl mladší než Jakub, jelikož je uváděn až po něm (Lk 5,10) a je představen jako bratr Jakubův (Mk 1,19; Mt 4,21). Z Markova a Matoušova evangelia se dovídáme, že Jan byl se svým bratrem Jakubem stejně tak jako jejich otec povoláním rybářem na Genezaretském jezeře (Mk 1,19; Mt 4,21). Podle Mk 1,19 byl Ježíšem povolán Jan společně se svým bratrem Jakubem, když spravovali sítě (v Mt 4,21: spravovali sítě společně se svým otcem Zebedeem). Evangelista Lukáš povolání Jana s jeho bratrem Jakubem spojuje s povoláním Petra a jeho zázračným rybolovem (Lk 5,10). Zebedeovi synové, Jakub a Jan, jsou představeni jako κοιῳῳνοί „společníci“ Šimona, které všechny spojovalo jedno řemeslo, jímž byl rybolov. Lze pozorovat, že Ježíš si povolává ty lidi, kteří se dobře znají jak skrze rodinná pouta, tak skrze společnou práci. Ježíš nyní na tomto starém společenství buduje nové.⁹ Slova pověření „od nyníška budeš lovit lidi“ v Lk 5,10, která lze považovat za ohlášení proctví, jež se týká budoucí apoštolské činnosti

⁶ Srov. dále např. Clayton N. JEFFORD, „Mark, John,“ *ABD* 4 (1992), s. 557–558.

⁷ V Mt 16,17 se naproti tomu sděluje, že Šimon je „syn Jonášův“ (Βαριῳῳνᾶς; בן יונה). Obvykle bývá předkládáno vysvětlení, že יונה „Jona“ je zkrácenina jména יוחנן „Jochanan“ [srov. Joachim JEREMIAS, „Ἰωῳνᾶς,“ *ThWNT* 3 (1938), s. 410]. Formulace v Jan 1,42 a Mt 16,17 se tedy shodují.

⁸ Text Lk 5,1–11 má paralelu v závěrečné redakční kapitole Janova evangelia (Jan 21,1–14), kde je zpracována tradice stejného druhu.

⁹ Alois STÖGER, *Das Evangelium nach Lukas*, I, *GSL.NT* III/1, Düsseldorf: Patmos, 1990⁵, s. 150.

Šimona Petra,¹⁰ jsou sice adresována pouze jemu, avšak z následujícího verše vychází najevo, že se netýká jen jeho osoby, ale vztahuje se rovněž na jeho společníky – Jakuba a Jana, které on reprezentuje (srov. Mk 1,17.20, kde Ježíš vybízí čtyři rybáře k následování a dává jim příslib, že z nich učiní rybáře lidí). Pověření Petra a Zebedeových synů, Jakuba a Jana, k „lovení lidí“ je třeba chápat jako zplnomocnění k přivádění lidí skrze přátelsky pobízející a přesvědčující slovo ke svobodnému rozhodnutí, které bude znamenat jejich získání.¹¹ V Lk 5,11 se nakonec uvádí, že všichni tito tři učedníci – Petr a bratři Zebedeové – opouští svou loď a své zaměstnání. Je možné se domnívat, že tito rybáři zanechávají svou dosavadní profesi patrně v okamžiku po jednom z největších úlovků, jenž byl nepochybně rovněž tím nejpamětihodnějším.¹² O Petrovi a jeho společnících, kterými jsou Jakub a Jan Zebedeovi, je nakonec sděleno, že „opustili všechno“ (Lk 5,11), tj. nejen sítě nebo jejich otce (Mk 1,18.20), a že Ježíše „následovali“. V tomto příběhu je poprvé v Lukášově evangeliu použit výraz ἀκολουθέω (Lk 5,11), který je u něj *terminus technicus* pro následování Ježíše (Lk 5,27.28; 9,23.49.57.59.61; 18,22.28.43). Osobitou charakteristikou tohoto následování je pak „opuštění všeho“.¹³

2.2 Vyvolení Dvanácti (Lk 6,12–16)

Událost vyvolení Dvanácti (Lk 6,12–16), ve které se podruhé v Lukášově evangeliu objevuje Jan, syn Zebedeův (Lk 6,14), se opírá o předlohu Markova evangelia v Mk 3,13–19, kterou Lukáš redakčně upravil. Matoušovo evangelium obsahuje paralelní text v Mt 10,1–4. Seznam dvanácti učedníků (avšak bez Jidáše) nalezneme v Novém zákoně ještě v Sk 1,13. Ze specifických rysů líčení události vyvolení Dvanácti v Lukášově evangeliu lze jmenovat v první řadě připojený údaj o Ježíšově modlitbě,

¹⁰ Heinz SCHÜRMAN, *Das Lukasevangelium*, I, HThK III/1, Freiburg; Basel; Wien: Herder, 1990⁴, s. 271.

¹¹ Srov. Joseph A. FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I–IX)*, AncB 28A, New York: Doubleday, 1981, s. 568; Walter RADL, *Das Evangelium nach Lukas: Kommentar. Erster Teil: 1,1–9,50*, Freiburg; Basel; Wien: Herder, 2003, s. 301.

¹² Darrell L. BOCK, *Luke. Volume 1, 1:1–9:50*, BECNT, Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, 1994, s. 461.

¹³ Srov. Wolfgang WIEFEL, *Das Evangelium nach Lukas*, ThHK 3, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1988, s. 116.

který patří ke osobitým charakteristikám Lukášova evangelia¹⁴ a pomocí kterého je vyzdvižen jak význam události (srov. Lk 3,21; 5,16), tak rovněž skutečnost, že Bůh je dárce těchto dvanácti apoštolů (srov. Sk 1,24; 6,6; 13,2–3; 14,23). Kromě toho ve srovnání s Mk 3,13 Lukáš činí zřetelnější rozlišení mezi dvanácti učedníky, kteří jsou označeni „apoštolové“ (Lk 6,13),¹⁵ a větším okruhem učedníků. Pokud srovnáme čtyři seznamy učedníků, můžeme si všimnout, že žádný seznam učedníků se zcela neshoduje s některým druhým, a to ani dva seznamy v Lukášově dvojdíle. Společné mají jen to, že Petr je vždy jmenován na prvním místě, že na pátém místě je zmíněn Filip, že na devátém místě se nachází Jakub Alfeův a že na posledním místě je uveden Jidáš. Zatímco u Marka jsou na začátku seznamu uvedeni tři Ježíšovi důvěrní učedníci Petr, Jakub a Jan (Mk 3,16–17), Lukáš (stejně jako Matouš) je řadí dle rodinné příslušnosti: Petr, Ondřej, Jakub, Jan (Lk 6,14; Mt 10,2). Můžeme si všimnout, že Lukáš nadále ve svém dvojdíle (kromě Lk 9,54) stále zmiňuje Jana před Jakubem (srov. Lk 8,51; 9,28; Sk 1,13; srov. 12,2: „Jakub, bratr Janův“). Toto řazení se nesnaží zdůraznit nadřazenost Jana nad Jakubem, avšak vyzdvihnout dvojici Petr a Jan (srov. Sk 3,1.3.4.11; 4,13.19; 8,14). Jelikož evangelista Lukáš již v Lk 5,10 identifikoval Jakuba a Jana jako Zebedeovy syny, neuvádí v seznamu dvanácti učedníků (Lk 6,14), že Jakub je (syn) Zebedeův a že Jan je Jakubovým bratrem, jak je tomu v Mk 3,17 a Mt 10,2. Nakonec si můžeme všimnout, že u Lukáše rovněž chybí údaj, že Ježíš tuto dvojici bratří pojmenoval „Boanerges“, to je „Synové hromu“ (Mk 3,17). O původu a charakteru Jana stejně jako ostatních dvanácti učedníků se toho moc nedovídáme. Biografické údaje nejsou ve středu pozornosti. Důležité je vyvolení těchto učedníků Ježíšem a jejich pověření, které od něho dostávají.

2.3 Vzkříšení dcery Jairovy (Lk 8,40–56)

Třetím místem v Lukášově evangeliu, kde se setkáváme s Janem, je událost vzkříšení dcery Jairovy.¹⁶ On společně s Petrem a svým bratrem Ja-

¹⁴ Ježíš je představen v modlitbě též v Lk 3,21; 5,16; 9,18.28–29; 11,1; 22,41; 23,34.46.

¹⁵ Pro Lukáše nejsou apoštolové pouze svědky Ježíšova vzkříšení, ale rovněž Ježíšova pozemského života (srov. Lk 1,1–2; Sk 1,21–22; 10,39; 13,31).

¹⁶ Úryvek Lk 8,40–56, jenž obsahuje dvě zázračné epizody – uzdravení ženy s krvotokem a vzkříšení Jairovy dcery, čerpal Lukáš z Mk 5,21–43. Matouš zařadil tento příběh v Mt 9,18–26.

kubem tvoří trojici upřednostněných učedníků, kteří byli prvními povolány (srov. Lk 5,1–11) a kteří se stávají očitými svědky významných okamžiků Ježíšova působení.¹⁷ Jim je dáno zvláštním způsobem znát „tajemství Božího království“ (Lk 8,10). V Lk 8,40–56 jsou tito tři učedníci privilegovanými svědky Ježíšovy moci, která je schopna zprostředkovat záchranu člověku v každé situaci. V Lk 8,51 je pozměněno pořadí jmen vůči předloze v Mk 5,37. Po Petrovi uvádí Lukáš nejprve Jana, se kterým je Petr úzce spojen ve Skutcích apoštolů (Sk 3,1.11; 4,13). Podobnou změnu sledu jmen učedníků – Petr, Jan, Jakub – nalezneme v perikopě o Ježíšově proměnění na hoře (Lk 9,28–36) vůči předloze v Mk 9,2–8. Evangelista Lukáš touto změnou může jednak dávat najevo, že Jakub již podstoupil mučednickou smrt, a jednak poukazovat na hierarchické postavení Jana v době sepsání evangelia.¹⁸

2.4 Proměnění na hoře (Lk 9,28–36)

Poté, co Petr vyznal Ježíše jako Božího Mesiáše (Lk 9,20) a co Ježíš předpověděl své utrpení (Lk 9,22) a vyzval k následování své osoby (Lk 9,23–27), nastává událost Ježíšova proměnění, při které je nebeským hlasem objasněna Ježíšova identita jako Božího Syna, jehož je zapotřebí poslouchat (Lk 9,35). Očitými svědky tohoto dění jsou tři upřednostnění učedníci – Petr, Jan a Jakub (Lk 9,28), kteří zde reprezentují celý okruh učedníků.¹⁹ Evangelista Lukáš zařazuje tuto epizodu v Lk 9,28–36 ve shodě se svou předlohou Mk 9,2–8 bezprostředně po Ježíšových výrocích o učednictví (takto též Mt 17,1–8).²⁰ Událost proměnění je připravena Ježíšovou modlitbou. Po Lk 6,12 se jedná již o druhou Ježíšovu modlitbu na hoře. V Lk 22,39–46 se Ježíš bude modlit na Olivové hoře. Podle Lk 9,37 se dá pře-

¹⁷ Podle svědectví Markova evangelia Jan a jeho bratr Jakub byli očití svědkové uzdravení Šimonovy tchyně v Šimonově a Ondřejově domě (Mk 1,29–31). Uzdravení Šimonovy tchyně uvádí rovněž ostatní dvě synoptická evangelia, avšak explicitně nezmiňují, kdo všechno byl očitým svědkem tohoto zázraku (Mt 8,14–15; Lk 4,38–39).

¹⁸ Srov. WIEFEL, *Das Evangelium nach Lukas*, s. 180; James R. EDWARDS, *The Gospel according to Luke*, PNTC, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2015, s. 257, pozn. 171.

¹⁹ Michael WOLTER, *Das Lukasevangelium*, HNT 5, Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 2008, s. 352.

²⁰ Na událost proměnění odkazuje ještě text 2 Petr 1,16–18.

pokládat, že Ježíšova modlitba na hoře proměnění²¹ nastala v noci (srov. Lk 6,12).²² Zážitek Ježíšovy osobní modlitby se později stane pohnutkou prosby učedníků, aby je on naučil modlit se (srov. Lk 11,1). Petr, Jan a Jakub zakouší při události proměnění, jak se jim Ježíš zjevuje ve své nadpozemské skutečnosti. Dává jim poznat jak svůj vztah k dějinám Izraele (rozhovor s Mojžíšem a Eliášem, kteří byli rozhodujícími postavami dějin izraelského lidu), tak svůj vztah k Bohu (hlas z nebe: „Toto je můj vyvolený Syn“ [Lk 9,39]). Zároveň se učedníci dovídají, jaký důsledek Ježíšův vztah k Bohu má po ně. Na jeho Božím synovství se zakládá povinnost jej poslouchat. On promlouvá s větší autoritou než Mojžíš a Eliáš (srov. Sk 3,22–23; Dt 18,15.19).

2.5 Událost o cizím exorcistovi (Lk 9,49–50)

Krátká epizoda o cizím exorcistovi (Lk 9,49–50), kterou čerpá Lukáš z předlohy v Mk 9,38–41, je jediným místem v evangeliích, kde Jan sám vystupuje v roli mluvčího. Otázku, proč se právě on ujímá slova a proč roli mluvčího nezaujímá Petr, nelze však blíže objasnit. V Lk 9,54 se pak ještě Jan obrací společně se svým bratrem Jakubem na Ježíše.²³ V Lukášově evangeliu a rovněž ve Skutcích apoštolů nicméně přísluší Janovi přední postavení hned po Petrovi. Událost, o které hovoří Jan, není předtím nikde v evangeliu uvedena, nýbrž je jednoduše předpokládána. Jan oznamuje Ježíšovi, že učedníci byli očitými svědky toho, jak někdo, kdo nenáleží k Ježíšovým stoupencům, přesto v jeho jménu vyháněl demony.²⁴ Učedníci měli za to, že je zapotřebí zakročít a zabránit mu v této činnosti. Ježíšova odpověď na dotaz vznesený Janem je formulována

²¹ Tradice, která spojuje proměnění s horou Tábor, se objevuje teprve ve 3. století a je spjata s Origenem (*Exegetica in Psalmos*, Ps 88,13; PG 12,1548).

²² Takto např. FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I–IX)*, s. 807; Gerhard SCHNEIDER, *Das Evangelium nach Lukas. Kapitel: 1–10*, ÖTK 3/1, Gütersloh: Gerd Mohn; Würzburg: Echter, 1992³, s. 218.

²³ John NOLLAND, *Luke 9:21–18:34*, WBC 35B, Dallas: Word Books, 1993, s. 524 upozorňuje, že Janova role v Lk 9,49–50 vytváří spojení s jeho rolí společně s Jakubem v perikopě Lk 9,51–56, která tvoří začátek „zprávy o cestě“ (Lk 9,51–19,27).

²⁴ Janova slova stížnosti připomínají prosbu, se kterou se Jozue obrátil na Mojžíše, když se objevili neautorizovaní proroci: „Mojžíši, můj pane, zabraň jim v tom!“ (Nm 11,28). Mojžíš mu však na to odvětil: „Ty kvůli mně žárlíš? Kéž by všechen Hospodinův lid byli proroci! Kéž by jim Hospodin dal svého ducha!“ (Nm 11,29). Srov. Wilfried ECKEY,

ve formě přísloví („Kdo není proti vám je pro vás“ [Lk 9,50])²⁵ a stojí v příkrém protikladu s Janovým názorovým stanoviskem. Třebaže Ježíš dal dvanácti učedníkům „sílu a moc vyhánět všechny demony“ (Lk 9,1), používání jeho mocného jména není ohraničeno jenom na ně samotné. Je zapotřebí počítat s tím, že Kristova milost mocně působí rovněž mimo okruh učedníků, a člověk se má radovat, že „Kristus se hlásá všemi možnými způsoby“ (Flp 1,18).²⁶ Od učedníků je vyžadováno, aby si uchovali postoj otevřenosti a tolerance vůči těm, kdo k nim nepatří a kdo šíří Ježíšovu dobrotu mezi všemi potřebnými.

2.6 Hněv Jakuba a Jana proti samařské vesnici (Lk 9,51–56)

Tato epizoda, která nemá protějšek v ostatních evangeliích a kterou Lukáš čerpá z pramenu „L“, tvoří začátek rozsáhlého úseku třetího evangelia, jenž bývá označován jako „zpráva o cestě“ (Lk 9,51–19,27). Ježíš je představen, jak opouští Galileu a vydává se na cestu do Jeruzaléma, kde zakusí násilnou smrt a dojde oslavení. Jeho kroky vedou přes Samařsko, jelikož tudy vedla nejkratší a obvyklá cesta z Galileje do Jeruzaléma (JOSEPHUS FLAVIUS, *Vita* 269; *Ant.* 20,118).²⁷ Ježíš vysílá před sebou posly (takto též v Lk 22,8), jejichž úkol nespočívá jen v přípravě noclehu, avšak mají též kráčet před Prorokem a Mesiášem a připravovat mu cestu (srov. Mal 3,1).²⁸ Obyvatelé jedné samařské vesnice však odmítají poskytnout pohostinnost Ježíšovi, jelikož cílem jeho putování je Jeruzalém.²⁹ Tak

Das Lukasevangelium. Unter Berücksichtigung seiner Parallelen. Teilband I: 1,1–10,42, Neukirchen; Vluyn: Neukirchener, 2004, s. 442; David E. GARLAND, *Luke*, ZECNT, Grand Rapids, MI: Zondervan, 2011, s. 405.

²⁵ Srov. FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I–IX)*, s. 821; Eduard SCHWEIZER, *Das Evangelium nach Lukas*, NTD 3, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1986⁽¹⁹⁾, s. 107; StöGER, *Das Evangelium nach Lukas*, I, s. 270.

²⁶ SCHÜRMAN, *Das Lukasevangelium*, I, s. 579.

²⁷ Zatímco Samaritáni v Markově evangeliu nejsou vůbec zmíněni a v Matoušově evangeliu se objevují jako ti, kterým je zapotřebí se vyvarovat (Mt 10,2), v Lukášově evangeliu je Ježíš představen, jak prochází Samařskem (Lk 9,52), uzdravuje malomocného Samařana (Lk 17,11–19) a v podobnosti o příkladném chování staví milosrdného Samařana za vzor (Lk 10,25–37).

²⁸ Josef ERNST, *Das Evangelium nach Lukas*, RNT, Regensburg: Pustet, 1993⁶, s. 245.

²⁹ Josephus Flavius se zmiňuje o problémech, které měli galilejští putníci v době svátků, když chtěli projít územím Samařska na své cestě do Svatého města (*Ant.* 20,118–123).

jako se Ježíš při zahájení své veřejné činnosti v Galileji (Lk 4,14–9,50) setkal s odmítnutím (Lk 4,16–30), tak rovněž nyní na začátku své cesty do Jeruzaléma (Lk 9,51–19,27) se střetá s postojem nepřijetí (Lk 9,51–56). Později pak při svém vstupu do Jeruzaléma, kde bude veřejně působit (Lk 19,28–21,38) a kde dojde k završení jeho působení (Lk 22,1–24,53), zakusí rovněž odpor (Lk 19,28–40). Na odmítavou reakci obyvatel samařské vesnice reagují s pobouřením synové Zebedeovi, Jakub a Jan (Lk 9,54).³⁰ Jsou uvedeni v pořadí, které je obvyklé v Markově a Matoušově evangeliu, avšak není běžné u Lukáše (srov. Lk 8,51; 9,28 s Lk 6,14). Tito dva učedníci chtějí vesnici zničit ohněm z nebe, tak jako Eliáš své protivníky zničil ohněm z nebe (srov. 2 Král 1,9–14). Zda vznětlivost těchto synů Zebedeových v Lk 9,51–56 souvisí s jejich označením „Boanerges“, což znamená „synové hromu“ (Mk 3,17),³¹ nejsme schopni stanovit. Ježíš nepřijímá návrh Jakuba a Jana. Kárá je. Toto pokárání je v některých rukopisech (Κ Γ Θ f^{1.13} 700. 2542 pm it vg^{cl.ww} sy^{(c.p.)h} bo^{pt})³² objasněno pomocí připojených slov: Οὐκ οἴδατε οἶον πνεύματος ἔστε ὑμεῖς· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. „Nevíte, jakého jste ducha. Syn člověka nepřišel lidi zahubit, ale zachránit.“ (Lk 9,55b–56a). Ježíš se nestaví proti odmítavému postoji obyvatel oné samařské vesnice. On nepřišel, aby lidský život zničil, nýbrž aby ho spasil (srov. Lk 19,10). Učedníci, kteří kráčí s Ježíšem, jej mají následovat. Oni jsou též posláni, aby neničili, ale zachraňovali, aby netrestali, ale aby odpouštěli, a aby své nepřátele neproklínali, ale v Ježíšově duchu se za ně modlili (Lk 23,34).³³

Pokud jde o otázku nepřátelského vztahu mezi židy a Samařany, srov. Hermann L. STRACK – Paul BILLERBECK, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrash*, I, München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1922, s. 538–560.

³⁰ Zdá se, že Jakub a Jan jsou totožní s „posly“ v Lk 9,52 (srov. Lk 10,1: „po dvou“). Takto např. Heinz SCHÜRMAN, *Das Lukasevangelium*, II/1, HThK III/2.1, Freiburg; Basel; Wien: Herder, 1994, s. 28, pozn. 45. Odlišný názor zastává Hans KLEIN, *Lukasevangelium*, KEK, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006, s. 362, jenž se domnívá, že Jakub a Jan reagují na zprávu, kterou podali učedníci, kteří se vrátili.

³¹ Emanuel HIRSCH, *Frühgeschichte des Evangeliums, II, Die Vorlagen des Lukas und das Sondergut des Matthäus*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1941, s. 207–208 chápe Lk 9,51–56 jako legendu, která vysvětluje označení „synové hromu“. Srov. též CULPEPPER, *John, the Son of Zebedee*, s. 43–44.

³² *Novum Testamentum Graece*, Barbara Aland – al., ed., Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012²⁸, s. 440.

³³ Srov. STÖGER, *Das Evangelium nach Lukas*, I, s. 275.

2.7 Příprava velikonoční večeře (Lk 22,7–13)

Posledním místem v Lukášově evangeliu, kde vystupuje apoštol Jan, je událost přípravy velikonoční večeře. Tuto zprávu Lukáš převzal z Mk 14,12–16 (srov. též Mt 26,17–19). Redakční činnost třetího evangelisty je charakteristická dvěma skutečnostmi: 1) V Mk 14,12 impuls k přípravě velikonoční večeře pochází od učedníků, zatímco u Lukáše iniciativa pochází od Ježíše (Lk 22,8), čímž je zdůrazněno, že Ježíš se stará o to, aby slavil každoroční slavnost Velikonoc se svými vyvolenými apoštolů podle starozákonních předpisů (srov. Dt 16,6). 2) Dva učedníky, kteří jsou pověřeni přípravou velikonoční večeře (Mk 14,13), evangelista Lukáš identifikuje jako Petra a Jana (Lk 22,8). Jedná se o učedníky, kteří později dle jeho svědectví ve Skutcích apoštolů měli vůdčí postavení v prvotní církvi (Sk 3,1.3.4.11; 4,13.19; 8,14). Ve starší tradici byli často vedle sebe jmenováni Petr, Jakub a Jan (Mk 5,37; 9,2; 14,33; srov. 13,3). Lukáš nám zřejmě staví před oči situaci po smrti Jakuba (Sk 12,2), kdy v určitých částech církve se vedle Petra těšil významného postavení Jan z okruhu dvanácti apoštolů.³⁴ Zmiňuje nyní třetí evangelista Petra a Jana, kteří jsou později mluvčími církve v Jeruzalémě, aby zdůraznil, jak důležitý úkol právě dostávají, nebo naopak poukazuje na skutečnost, že apoštolská autorita má být vykonávána v nejprostších úkolech.³⁵ Na tuto otázku není snadné odpovědět. Lze se domnívat, že Petr a Jan, kteří plní příkaz, jenž od Ježíše obdrželi, se stávají modelem pro to, čím budou učedníci později.³⁶ Kromě toho může text Lk 22,8 poskytovat upozornění, že učedníci, kteří později budou zastávat vůdčí roli v církvi, musí na sebe vzít roli služebníků u stolu (Lk 22,26–27; srov. 12,41–46).³⁷

³⁴ Heinz SCHÜRMANN, *Ursprung und Gestalt: Erörterungen und Besinnungen zum Neuen Testament*, KBANT, Düsseldorf: Patmos, 1970, s. 276; Jacob KREMER, *Lukasevangelium*, NEB, Würzburg: Echter, 1992², s. 210.

³⁵ François BOVON, *Das Evangelium nach Lukas. 4. Teilband, Lk 19,28–24,53*, EKK III/4, Zürich; Neukirchen: Benziger; Neukirchener, 2009, s. 226.

³⁶ Donald SENIOR, *The Passion of Jesus in the Gospel of Luke*, Collegeville: Minn: The Liturgical Press, 1992, s. 52.

³⁷ Robert C. TANNEHILL, *Luke*, ANTC, Nashville, Tenn: Abingdon, 1996, s. 311.

3. SCÉNY S JANEM VE SKUTCÍCH APOŠTOLŮ

3.1 Jan v okruhu modlících se Ježíšových stoupenců (Sk 1,12–14)

Apoštolové (Sk 1,2) se po Ježíšově nanebevstoupení (Sk 1,9) vrátili z Olivové hory (Sk 1,12) do Jeruzaléma, která je od něho vzdálena délkou sobotní cesty,³⁸ kde setrvali společně „v hořejší místnosti“ (Sk 1,13: εἰς τὸ ὑπερῶον).³⁹ Hořejší místnosti složily učencům jako prostory ke shromažďování, místnosti ke studiu a prostory k modlitbě.⁴⁰ Použití určitého členu u výrazu ὑπερῶον „horní místnost“ by mohlo poskytovat možnost, že se jednalo o prostor, který byl znám těm, kteří tradovali událost.⁴¹ Z užití členu nicméně nelze takovou znalost s jistotou potvrdit.⁴² Zda je možné tuto horní místnost identifikovat s místem, kde Ježíš slavil poslední večeři, a považovat ho za dům Marie, matky Jana Marka (Sk 12,12), kde se scházela prvotní církev, nelze zjistit. Seznam apoštolů velkou mírou odpovídá jejich výčtu v Lk 6,14–16. První je jmenován Petr, což poukazuje na jeho přednostní postavení mezi učedníky. Tuto skutečnost dosvědčují rovněž všechny ostatní seznamy dvanácti učedníků (srov. Mk 3,16–19; Mt 10,2–4; Lk 6,12–16).⁴³ Uvedení Jana na druhém místě, se kterým se v této pozici setkáváme pouze ve Skutcích apoštolů (v Mk 3,17 je na druhém místě jmenován Jakub Zebedeův a v Mt 10,2 a Lk 6,14 se na druhém místě objevuje Ondřej), dává najevo jeho důležitost vedle Petra, která je nadále vyzdvížena ve Skutcích apoštolů. Jestliže autor Lukášova dvojdíla poté, co zmínil seznam dvanácti apoštolů v Lk

³⁸ Délka sobotní cesty byla vzdálenost, kterou mohl žid ujít v sobotu (srov. Ex 16,29; srov. Nm 35,5). Tato vzdálenost činila 880 m = 2000 středně velkých kroků. Srov. dále Hermann L. STRACK – Paul BILLERBECK, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, II, München: C. H. Beck, 1924, s. 590–594.

³⁹ Pokud jde o doklady ze Starého zákona, srov. 1 Král 17,19.23; 2 Král 4,10.11; Dan 6,11.

⁴⁰ STRACK – BILLERBECK, *Kommentar zum Neuen Testament*, II, s. 594.

⁴¹ Srov. Rudolf PESCH, *Die Apostelgeschichte (Apg 1–12)*, EKK V/1, Zürich; Neukirchen: Benziger; Neukirchener, 1995², s. 78; Franz MUSSNER, *Apostelgeschichte*, NEBNT 5, Würzburg: Echter 1984, s. 18.

⁴² Jürgen ROLOFF, *Die Apostelgeschichte*, NTD 5, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1981, s. 28: „eine typische Ortsangabe (typické udání místa)“.

⁴³ Petr je ve Skutcích apoštolů nejčastěji zmiňovaným učedníkem z okruhu Dvanácti (56krát), a sice v kapitolách 1–5, 8–12 a 15. Jméno Šimon se vyskytuje v Sk 10,5.18.32; 11,13, avšak stále ve spojení s „funkčním jménem“ Petr. V Sk 15,14 je pro něj použita hebraizovaná forma jména Συμεών.

6,14–16, ještě jednou po Jidášově zradě uvádí zbývajících jedenáct učedníků v Sk 1,13, zdůrazňuje tak význam apoštolů pro Skutky apoštolů. Oni, kteří byli vybráni, aby byli očitými svědky Ježíšova působení do jeho nanebevstoupení, jsou pro Lukáše významnými nositeli a garanty spolehlivé tradice z období Ježíšova působení do doby prvotní církve, třebaže ve Skutcích apoštolů pouze první tři jsou později znovu zmíněni. Soupis apoštolů v Sk 1,13 může rovněž dávat najevo, že Lukášova druhá kniha byla samostatně vydána.⁴⁴ Petr a ostatních deset apoštolů tvoří společně se ženami,⁴⁵ Ježíšovou matkou⁴⁶ a jeho bratry⁴⁷ jednomyslné společenství modlitby (Sk 1,14) a vyčkávají na obdarování Duchem svatým, který je Ježíšem přislíben (Sk 1,4.8). Základními rysy první křesťanské komunity jsou jednomyslnost (ὁμοθυμαδόν: Sk 1,12; 2,46; 4,24; 5,12; 15,25) a vytrvalost v modlitbě (προσευχή: Sk 1,14; 2,42; 6,4; 12,5).

3.2 Uzdravení chromého žebráka (Sk 3,1–10)

Úryvek Sk 3,1–10 je první epizodou ve Skutcích apoštolů, kde společně vystupují Petr a Jan. Ve srovnání s Petrem zastává Jan poměrně malou roli ve Skutcích apoštolů, což je zejména pozoruhodné, když se vezme v úvahu významnost janovské křesťanské komunity, kterou dokumentují Janovo evangelium a tři Janovy listy, jejichž autorství mu bylo v rané době přisouzeno.⁴⁸

⁴⁴ Ernst HAENCHEN, *Die Apostelgeschichte*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1977, s. 159.

⁴⁵ Odkaz na ženy v Sk 1,14 je zapotřebí dát do souvislosti se zmínkou o ženách, které Ježíše již následovaly a sloužily mu, když působil v Galileji (srov. Mk 15,42), a které jsou zvláštním způsobem vyzdvíženy v Lukášově evangeliu (Lk 8,2–3; 23,49.55–56; 24,10.22–24).

⁴⁶ Maria je jedinou osobou v Sk 1,14, která je uvedena jménem. V Lukášově evangeliu je jménem zmíněna pouze v úvodních dvou kapitolách, které pojednávají o Ježíšově dětství (Lk 1,5–2,52), dále pak se už její jméno nevyskytuje (srov. Lk 8,19–21; 11,27–28). Její představení jménem v Sk 1,14, které je nečekané, společně s jejím charakterizováním jako „Ježíšova matka“ slouží k vyzdvížení její role v dějinách spásy. Maria se objevuje jak na začátku Lukášova evangelia, tak na začátku knihy Skutky apoštolů. Setkáváme se s ní jak na začátku Ježíšova života, tak na začátku života církve.

⁴⁷ Pokud jde o problematiku „Ježíšovi bratři“, srov. např. Josef BLINZLER, *Die Brüder und Schwestern Jesu*, Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk, 1967.

⁴⁸ Carl R. HOLLADAY, *Acts*, NTL, Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 2016, s. 113.

Petr a Jan jsou představeni, jak jdou do chrámu. Jako časový údaj je uvedeno, že se jedná o „devátou hodinu“, která je dobou určenou k modlitbě. Jedná se o třetí hodinu odpolední, která je dobou tamid, tj. každodenní zápalné oběti v chrámu (srov. Nm 28,3–4; Dan 9,21) a mincha, tj. židovskou odpolední modlitbou, která byla přednášena v chrámu a na kterou přicházelo mnoho lidí. Kde jsou ostatní apoštolové a členové prvotní církve? Neodebírají se společně s Petrem a Janem do chrámu k modlitbě? Nebo tam snad jdou samostatně zcela v náhodném pořadí? Jedná se o nepatřičné otázky. Pro autora Skutků apoštolů je příznačné všimnout si pouze vůdčích osobností dění a ostatním nevěnovat pozornost. V tomto příběhu o zázračném uzdravení vystupují Petr a Jan poprvé ve Skutcích apoštolů jako vůdčí dvojice apoštolů. Tito dva apoštolové jsou vyobrazeni jako zbožní židé, kteří se účastní chrámové bohoslužby.⁴⁹ Jan nicméně zůstává jako němý doprovázeč v pozadí. Mnozí badatelé se domnívají, že zde máme co do činění s redakčním doplněním Jana.⁵⁰ Jan je však stěží připojen pouze redakčně jako Petrův „stín“, avšak spíše se jedná o předlohu z tradice, která měla znalost o Petrovi a Janovi jako vůdčí dvojici apoštolů.⁵¹ Zvyklost putovat po dvou, která je starobytlou praxí (srov. Tob 5,4–22), odpovídá Ježíšovu slovu pověření při vyslání učedníků k misijní činnosti, a to jak skupiny dvanácti (Mk 6,11), tak dvaasedmdesáti učedníků (Lk 10,1). I když dvojice mohla sloužit k vzájemné podpoře, zdá se spíše pravděpodobné, že dvojice učedníků je v prvé řadě spjata se starozákonním právním ustanovením ohledně platného svědectví, pro které bylo zapotřebí dvou svědků (Dt 17,6; 19,15; srov. Nm 35,30). Tak jako Ježíšovo vyslání učedníků k misijní činnosti „po dvou“ (Mk 6,7) bylo spjata s vydáváním svědectví (Mk 6,11), tak rovněž dvojice učedníků v Sk 3,1–10 je objevuje v roli svědků (srov. Sk 4,19–20).

U chrámové brány, které se říkalo „Krásná“ (Sk 3,2),⁵² se Petr a Jan setkávají s chromým žebrákem, který je prosí o almužnu (Sk 3,3), jež

⁴⁹ Jacob JERVELL, *Die Apostelgeschichte*, KEK, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1998, s. 159.

⁵⁰ Takto např. Otto BAUERNFEIND, *Die Apostelgeschichte*, ThHK V, Leipzig: A. Deichertsche Verlagsbuchhandlung, 1939, s. 59.

⁵¹ PESCH, *Die Apostelgeschichte (Apg 1–12)*, s. 135–136.

⁵² Tuto bránu nelze s jistotou identifikovat, jelikož toto jméno není nikde doloženo. V dnešní době je za Krásnou bránu pokládána brána, která z východní části chrámového prostranství spojovala nádvoří pohanů s nádvořím žen. Takto např. Gottlob

byla jeho jediným prostředkem k přežití.⁵³ Petr upírá zrak na žebráka společně s Janem, jenž je po jeho boku (Sk 3,4). Apoštolové jsou znázorněni v kolegiálním jednání. Petr ve svých slovech v Sk 3,6 konfrontuje moc peněz⁵⁴ s mocí Vzkříšeného. Třebaže Petr promlouvá v jednotném čísle, Janova přítomnost poukazuje na skutečnost, že dění je naplněním pověření, které apoštolové obdrželi v Sk 1,8. Petr chromého žebráka uzdravuje „ve jménu Ježíše Krista Nazaretského“ (Sk 3,6). Vzávat jméno božstva k dosažení jeho uzdravující přítomnosti bylo běžné v antickém světě,⁵⁵ avšak autor Sk odmítá jakýkoliv magický odstín (Sk 19,13nn). Apoštolové obdrželi od samotného Ježíše božskou moc k uzdravování a nyní mohou působit v jeho jménu, protože díky události vzkříšení sám Vzkříšený působí svou spásnou mocí (srov. Sk 9,34). Zdůrazněním zázračné moci pomocí vyjádření „ve jménu Ježíše Krista“ (Sk 3,6) autor Skutků apoštolů odkazuje na současnou praxi církve své doby, ve které nastávaly exorcismy a uzdravení v Ježíšově jménu (Jk 5,14). Petrova slova, která jsou doprovázena nápomocným gestem – vzetím za ruku, připomínají Ježíšovo jednání (Lk 7,54; srov. Mk 1,31). Uzdravení je manifestováno tím, že uzdravený může skákat, že stojí na nohou (nepadá na zem) a že může chodit. Po svém uzdravení vstupuje s Petrem a Janem do chrámu, do kterého doposud ani nemohl a ani nesměl (srov. Lv 21,18–20) vstoupit, a velebí Boha.⁵⁶ Vnější projevy uzdraveného – poskakování a chválení Boha – způsobují úžas a ohromení u „veškerého lidu“⁵⁷ (Sk 3,8–10). Vyprávění o Petrovi jako divotvůrci ilustruje též dříve souhrnně zmíněné mnohé zázraky a znamení, které se děly skrze apoštoly (Sk 2,43). Jedná se o první skutečně zázrak, který je vyprávěn ve Skut-

SCHRENK, „ἰερός κτλ,“ *ThWNT* 3 (1938), s. 235–236; srov. též Horst BALZ, „ὄραϊος,“ *EWNT* 3 (1983), sl. 1214–1215.

⁵³ Praxe dávat almužnu byla doporučena a byla považována za záslužný čin společně s modlitbou a půstem (Tob 1,3.16; 4,7–11; 12,8–9; srov. Mt 6,1–18).

⁵⁴ Vyjádření „stříbro a zlato“ je synonymem pro obnos peněz určité hodnoty (srov. 1 Petr 1,18; Josephus Flavius, *Ant.* 15,5).

⁵⁵ Srov. Hans BIETENHARD, „ὄνομα κτλ,“ *ThWNT* 5 (1954), s. 242–251.

⁵⁶ Odkaz na poslední čin, který vykonal uzdravený chromý, jímž je chválení Boha, je motivem, se kterým se setkáváme opětovně v Lukášově dvojdíle: αἰνεῖν τὸν θεόν „chválit Boha“ (Lk 2,13.20; 19,37; Sk 2,47; 3,8.9); δοξάζειν τὸν θεόν „oslavovat Boha“ (Lk 2,20; 5,25.26; 7,16; 13,13; 17,15; 18,43; 23,47; Sk 4,21; 11,18; 21,20).

⁵⁷ Slovo λαός „lid“, které je v LXX výrazem pro Boží lid, je v Novém zákoně (celkový počet výskytů 142) nejčastěji použito v Lukášově dvojdíle (Sk 48krát; Lk 36krát). Pro Lukáše je příznačné vyjádření „všechn lid“ (srov. např. Lk 2,10.31; 3,21; 7,29; 8,47 atd.; Sk 3,9.11; 4,10; 5,34; 10,41; 13,24).

cích apoštolů. Slouží jako úvod a základna pro následující řeč Petra, která zaznívá v Šalomounově sloupoví (Sk 3,11–26), a pro následující scénu s Petrem a Janem před veleradou (Sk 4,1–22).⁵⁸ Lze si všimnout, že tento zázrak „uzdravení chromého“ (Sk 3,1–10) z hlediska jak struktury, tak slovních vyjádření má paralelu v Sk 14,8–10. Zdá se, že tato blízkost není dána pouze redakční činností autora Sk a skutečností, že se jedná o stejný typ zázraku, avšak je možné ji považovat za skrytý záměr autora Sk, který představuje Petra s Janem, jak zázračně působí v židovském světě, a Pavla, jak působí v pohanském světě.⁵⁹

3.3 Přítomnost Jana při Petrově řeči v Šalomounově sloupoví (Sk 3,11–26)

Zázračné uzdravení chromého, který vstoupil s Petrem a Janem do chrámu, kde „chodil sem a tam, poskakoval a chválil Boha“ (Sk 3,8b), způsobuje, že všechen lid, který byl toho očitým svědkem, je naplněn úžasem a údivem nad tím, co se stalo. Pozornost zasluhuje zmínka o tom, že „uzdravený chromý se držel Petra a Jana“ (Sk 3,11a). Třebaže zázrak uzdravení provedl pouze sám Petr, Janova přítomnost je znovu zdůrazněna. Takto je vyzdviženo, že Petr ve svém jednání reprezentuje celou komunitu apoštolů. Tento uzdravený, jenž se neodděluje od Petra a Jana, prostřednictvím kterých obdržel dar uzdravení (srov. Sk 3,4–5), přitahuje pozornost „všeho lidu“ (srov. Sk 3,9). Ten se sbíhá do Šalomounova sloupoví (Sk 3,11), které bylo obvyklým místem shromáždění prvotní církve v jeruzalémském chrámě (srov. Sk 5,12) a které bylo rovněž místem, kde Ježíš vyučoval (Jan 10,23). Sloupová síň, která byla pojmenována podle Šalomouna, se podle Josepha Flavia nacházela na východní straně chrámového nádvoří (*Bell.* 5,185). Když Petr vidí seběhnutí lidu, který je naplněn údivem, ujímá se slova a pronáší k němu řeč.⁶⁰ Autor Sk uvádí

⁵⁸ Petr je jako první z apoštolů rovněž exemplárním činitelem zázraků (srov. dále Sk 5,15; 9,32–35,36–43). Vedle něho se ve Skutcích apoštolů objevuje Pavel, který jej v počtu vyprávěných zázračných činů překonává. Podobně je tomu rovněž v počtu řečí. Srov. Gerhard SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte*, I, HThK V/1, Freiburg; Basel; Wien: Herder, 1980, s. 305–306; PESCH, *Die Apostelgeschichte (Apg 1–12)*, s. 141–148.

⁵⁹ Gérard Rossé, *Atti degli Apostoli: Commento esegetico e teologico*, Roma: Citta Nuova, 1998, s. 174.

⁶⁰ Výraz ἀπεκρίνατο (Sk 3,12) není zde použit ve významu „odpovědi“, avšak ve shodě s použitím v LXX zahrnuje význam „začít mluvit“.

Petrovu řeč pomocí literární techniky, kdy po úvodní otázce následuje odpověď (srov. např. Sk 1,11; 14,15).⁶¹ Na začátku řeči se však Petr spojuje pomocí „my“ ještě dohromady s Janem (Sk 3,12b.15c), teprve od verše Sk 3,17 mluví v první osobě jednotného čísla („já vím“). Ačkoli zázrak uzdravení byl vykonán Petrem, autor Sk nyní nechává promlouvat Petra v množném čísle. On je mluvčím apoštolského působení. Petr, který řekl chromému žebrákovi „Podívej se na nás!“ (Sk 3,4), se nyní pokouší odvrátit pohledy lidu plné údivu na sebe a Jana a snaží se o to, aby nebyli pokládáni za divotvůrce se schopností zázračného uzdravování. Petr objasňuje příčinu zázraku tím, že uzdravení připisuje Bohu, který oslavil „svého služebníka“ Ježíše (Sk 3,13) skrze uzdravení, které nastalo v jeho jménu (Sk 3,6.16). Lze pozorovat, že v Petrových slovech je neustále zdůrazňováno Boží jednání (Sk 3,13.15.18.20.21.22.25.26) a že Ježíš, Mesiáš, zastává jen pasivní roli. V Sk 3,13–15 z Petrových úst zaznívá „kérygma o Kristu“, které obsahuje řadu významných christologických označení: Titul „Služebník“⁶² charakterizuje Ježíšův vztah k Bohu. Predikáty „Svatý“ a „Spravedlivý“⁶³ zdůrazňují, že tento mesiánský služebník se zcela nachází na straně Boží vůči hříšníkům.⁶⁴ Nakonec pak titul ἀρχηγός τῆς ζωῆς (srov. Sk 5,31: ἀρχηγός καὶ σωτήρ) zastává soteriologickou funkci.⁶⁵ Tím, že Bůh Ježíše vzkřísil z mrtvých, učinil ho „Vůdcem k životu“.⁶⁶ Život, ke kterému Ježíš vede, sám obdržel od Boha ve vzkříšení z mrtvých.⁶⁷ Petr společně s Janem, který zastupuje ostatní apoštoly, jsou toho svědky (Sk 1,8.22; 2,32; srov. Lk 24,48).

⁶¹ SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte*, I, s. 317.

⁶² Christologický titul πᾶς „služebník“ se vyskytuje v Novém zákoně pouze v Mt 12,18 (citace Iz 42,1) a v Sk 3,13.26 (kérygmatická formulace); 4,2.30 (modlitba).

⁶³ Vyjádření ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ „Svatý Boží“ se nachází jako mesiánský titul v Mk 1,24 par. Lk 4,34; Jan 6,69. Štěpán ve své řeči před veleradou sděluje, že proroci předpověděli příchod τοῦ δικαίου „Spravedlivého“ (Sk 7,52). Mesiáš je označen jako „Spravedlivý“ rovněž v rané židovské literatuře (Žšal 17,35; 1 Hen 38,2; 53,6). Srov. Gerhard SCHNEIDER, „δικαίος,“ *EWNT* 1 (1980), sl. 783–784.

⁶⁴ Autor Sk používá mesiánské tituly „Svatý“ a „Spravedlivý“ v morálním odstínu a pomocí nich zdůrazňuje Ježíšovu nevinu (srov. Lk 23,47). Srov. Hans CONZELMANN, *Die Apostelgeschichte*, HNT 7, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1963, s. 39.

⁶⁵ JERVELL, *Die Apostelgeschichte*, s. 165.

⁶⁶ Ignace de LA POTTERIE, „Gesù il capo che conduce alla vita (At 3,15),“ *PSV* 5 (1982), s. 107–126.

⁶⁷ SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte*, I, s. 320.

3.4 Jan společně s Petrem před veleradou (Sk 4,1–22)

Z literárního a výpravného hlediska text Sk 4,1–22 navazuje jak na vyprávění o uzdravení chromého žebráka v Sk 3,1–10, tak na Petrovu řeč v Sk 3,11–26. Konflikt s židovskými předními představiteli se jeví jako nevyhnutelný důsledek misijního působení, které se vyznačuje jak zázračnou, tak kazatelskou činností. Nicméně v předcházejících kapitolách nelze objevit žádný náznak jakéhokoliv sváru nebo napětí s hlavními představiteli židovství. Zdá se, že autor Sk se snaží v úvodních třech kapitolách představit spíše ideální stav přechodu od židovství ke křesťanství. Ve 4. kapitole nechává zaznít jeden z ústředních motivů celé knihy: pronásledování jako ustavující prvek křesťanské zkušenosti, který byl Ježíšem předpovězen (Lk 21,12–13) a který se zařazuje do Kristovy pašijové cesty.

Ještě během Petrovy řeči v Šalomounově slouповí, která je pomocí vyjádření λαλούντων δὲ αὐτῶν „zatímco ještě takto mluvili“ (Sk 4,1) představena jako řeč obou apoštolů,⁶⁸ znenadání přichází kněží, velitel chrámové stráže a saduceové. Zdá se, že tímto jejich příchodem je řeč přerušena, i když z tematického hlediska je zakončena v Sk 3,26. Jako tomu bylo již v Sk 3,11.12, rovněž nyní v Sk 4,1.2 je zdůrazněno, že apoštolové se obrací se svou učitelskou činností na lid. Apoštolové vyučují v chrámu, tj. na oficiálním místě v židovství, kde se vyučuje, a adresátem jejich poselství je lid, který je rovněž oficiálním posluchačstvem.⁶⁹ Tím, že je vyučování představeno jako řeč obou dvou, je podtržena právoplatnost sděleného (Dt 17,6; 19,15; srov. Nm 35,30).

Kněží společně se saduceji nelibě nesou, že apoštolové učí lid a zvěstují vzkříšení, dávají je zatknout a nechávají je uvěznit do následujícího dne,⁷⁰ kdy jsou předvedeni k výsledku před shromážděnou veleradu.⁷¹

⁶⁸ Oba apoštolové jsou prezentováni jako řečníci, kteří mluví s lidmi, protože sdílejí odpovědnost za své poselství. Kromě toho dle líčení Skutků apoštolů vyvstává dojem, že dlouhá doba od odpoledne (Sk 3,1) do večera (Sk 4,3) je vyplněna projevy obou apoštolů. PESCH, *Die Apostelgeschichte* (Apg 1–12), s. 164.

⁶⁹ SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte*, I, s. 343.

⁷⁰ Zmínka o veliteli chrámové stráže v Sk 4,1 může vést k úvaze, že prováděl zatčení a uvěznění. Srov. Alfred WIKENHAUSER, *Die Apostelgeschichte*, RNT, Regensburg: Friedrich Pustet, 1961⁴, s. 64.

⁷¹ Rovněž soudní jednání velerady proti Ježíšovi se uskutečnilo podle Lk 22,66 teprve následující den ráno (odlišně v Mk).

Přesunutí výsledku na následující den poskytuje autorovi Sk prostor, aby informoval o účincích řeči na lid. Mnozí přijali poselství s vírou, takže počet mužů stoupl asi na pět tisíc (Sk 4,4).⁷² Z vězení je přiveden Petr s Janem k výsledku před veleradu, kde se mají zodpovídat za zázračný čin a svou kazatelskou činnost.⁷³ Petr, jenž je naplněn Duchem svatým,⁷⁴ pronáší zpočátku sám obrannou řeč (Sk 4,8–12), v níž objasňuje, že uzdravení chromého nastalo ve jménu Ježíše Krista, kterého Bůh vzkřísil a kterému vyhradil funkci kvádry nárožního, takže v žádném jiném není možné dojít spásy. Poté shromážděná velerada pronáší usnesení, kterým oběma dává absolutní zákaz mluvení, tj. nesmí za žádných okolností⁷⁵ a žádným způsobem⁷⁶ v Ježíšově jménu kázat a učit. Petr a Jan se však staví společně na odpor v krátkém prosluvu (Sk 4,19–20). Tím, že Petr neodpovídá sám, nýbrž společně s Janem (srov. 5,29: „Petr a ostatní apoštolové“), je zdůrazněna důležitost této krátké odpovědi: Oni musí více poslouchat Boha než veleradu a oni nemohou nemluvit.⁷⁷ Poslušnost vůči Bohu totiž nelze zrušit žádným lidským příkazem.⁷⁸ Jelikož členové velerady nemohli nalézt nic, zač by Petra a Jana potrestali, pohrozili jim a propustili je. Vedle tohoto „objektivního“ důvodu pro propuštění je zmíněn ještě jeden „subjektivní“. Členové velerady měli obavy z lidu, neboť všichni velebili Boha za to, co se událo – zázrak uzdravení člověka, který byl již přes čtyřicet let ochrnulý (srov. Sk 4,22 s 3,2).⁷⁹

⁷² Údaj o počtu věřících v Sk 4,4 navazuje na dřívější zmínky o růstu církve Sk 2,41.47b (číselné údaje jsou v Sk 1,15; 2,41).

⁷³ Stejně jako při Ježíšově výsledku před veleradou se nedotazuje velekněz, který předsedá tomuto grémium, nýbrž výsledek je koncipován jako kolektivní postup velerady (Lk 22,67.71; odlišně v Mk 14,61.63).

⁷⁴ Zde se naplňuje Ježíšův příslib, který dal těmto svým učedníkům: „V tu chvíli vás totiž Duch svatý poučí, co je třeba říci.“ (Lk 12,12; srov. též Lk 21,12–15).

⁷⁵ CONZELMANN, *Die Apostelgeschichte*, s. 43.

⁷⁶ Josef KÜRZINGER, *Die Apostelgeschichte*, I, GSL.NT 5,1, Düsseldorf: Patmos, 1963², s. 111.

⁷⁷ Výrok o povinnosti poslouchat více Boha než lidské bytosti má paralely jak v řeckém prostředí (Platón, *Apologia* 29d; Sofokés, *Antigoné* 450–460; Epiktétos, *Dissertationes* 1,30,1), tak helénistickém židovství (2 Mak 7,2; 4 Mak 5,16–21).

⁷⁸ WIKENHAUSER, *Die Apostelgeschichte*, s. 66.

⁷⁹ Srov. SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte*, I, s. 352; Josef ZMIJEWSKI, *Die Apostelgeschichte*, RNT, Regensburg: Friedrich Pustet, 1994, s. 221–222.

3.5 Jan společně s Petrem v Samařsku (Sk 8,14–25)

Vystoupení Petra s Janem v Samařsku předchází vyprávění o Filipovi, jednom ze sedmi vyvolených učedníků (Sk 6,5),⁸⁰ který po Štěpánově smrti, kdy nastalo velké pronásledování v Jeruzalémě a kdy se všichni kromě apoštolů (Sk 8,1) rozptýlili po judském a samařském kraji, úspěšně misijně působil v Samařsku⁸¹ a uděloval křest (Sk 8,4–13). Když se o tomto misijním působení dozvěděli apoštolové v Jeruzalémě, poslali do Samařska Petra a Jana.⁸² Jedná se o dva apoštoly, kteří již dříve společně působili (Sk 3,1–4,22). Působí poněkud překvapivě, že se objevují jako vyslanci apoštolů jako celku, tedy implicitně jsou podřízeni instrukcím apoštolského grémia.⁸³ Toto líčení stojí v určitém napětí k vyobrazení Petra a Jana v Sk 3,1–4,22, kde působí více z vlastní iniciativy. Je pozoruhodné, že v následujícím dění Filip nezastává žádnou roli a že jednajícími osobami jsou Petr a Jan, kteří vystupují jako významní delegáti apoštolů.⁸⁴ Jan je podobně, jako tomu bylo i dříve (Sk 3,1–11; 4,13,19), tichým společníkem Petra.⁸⁵

Samařané, přestože „byli pokřtěni ve jménu Pána Ježíše“, nepřijali ještě Ducha svatého (Sk 8,16). Tato skutečnost působí překvapivě. Zapomněl snad Filip při udílení křtu vkládat na pokřtěné ruce, aby obdrželi Ducha svatého (srov. Sk 8,17–18)?⁸⁶ Udělení Ducha svatého po modlitbě a skrze vkládání rukou apoštolů (Sk 8,17) je chápáno jako završení křtu.

⁸⁰ Filip je v seznamu sedmi pomocníků uveden na druhém místě po Štěpánovi (Sk 6,5). Takto je ve sledu vyprávění ve Skutcích apoštolů dobře odůvodněn narativní cyklus o Filipovi (Sk 8,4–40), který následuje po velkém narativním cyklu o Štěpánovi (Sk 6,8–8,3). Závěrečná poznámka v Sk 8,40 připravuje na Sk 21,8–9, kde je poslední zmínka o Filipovi ve Skutcích apoštolů.

⁸¹ Pokud jde o Samařany, srov. např. Petr MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu 3, Praha: Centrum biblických studií; Česká biblická společnost, 2018, s. 327.

⁸² Podmětem slovesa ἀποστέλλω jsou zde ἀπόστολοι. Podobně je tomu v Sk 15,27, kde vyslání Judy a Silase nastává skrze apoštoly (Sk 15,22).

⁸³ Srov. Wolfgang DIETRICH, *Das Petrusbild der lukanischen Schriften*, BWANT 94, Stuttgart: Kohlhammer, 1972, s. 246. MUSSNER, *Apostelgeschichte*, s. 50 hovoří o kolegiálním principu.

⁸⁴ SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte*, I, s. 491; PESCH, *Die Apostelgeschichte (Apg 1–12)*, s. 275.

⁸⁵ Joseph A. FITZMYER, *The Acts of the Apostles*, AncB 31, New York: Doubleday, 1998, s. 405.

⁸⁶ Rossé, *Atti degli Apostoli*, s. 347.

Tato zpráva chce sotva zpochybnit spojení křesťanského křtu s přijetím Ducha svatého, nýbrž se snaží zdůraznit svobodu Ducha svatého, který se na křest neváže. Podle Sk 2,38 je křest podmínkou k přijetí Ducha svatého, avšak Bůh není touto podmínkou vázán.⁸⁷ V Sk 8,14–17 není kladen důraz na rituál vkládání rukou skrze apoštoly, nýbrž na jejich spojení s Jeruzalémem.⁸⁸ Činností Petra a Jana je oficiálně potvrzena a uznána misijní činnost Filipa v Samařsku a zároveň jsou tito křesťané spojeni s křesťanskou komunitou v Jeruzalémě, které pod vedením apoštolů náleželo přednostní postavení.⁸⁹ Založení církevní obce totiž nenastane bez „apoštolského souhlasu“.⁹⁰ Působením Petra a Jana dochází k potvrzení Ježíšova misijního příkazu, který obdrželi apoštolové, ohledně vydávání svědectví v Samařsku (Sk 1,8). Zdá se, že pro autora Skutků apoštolů bylo vkládání rukou ještě výsadou apoštolů a že pravděpodobně sloužilo k vyjádření spojitosti s prvním vylitím Ducha svatého o Letnicích.⁹¹

Lze pozorovat, že Petr a Jan nejprve jednají společně (Sk 8,14–17: modlí se a vkládají ruce na ty, kdo byli pokřtěni, aby obdrželi Ducha svatého), avšak při setkání s Šimonem Mágem (Sk 8,18–24) zastává opět Petr vůdčí pozici a vystupuje v roli mluvčího, zatímco Jan ustupuje do pozadí. Závěrečná poznámka v Sk 8,25 souhrnně hovoří o tom, že tito dva apoštolové při návratu do Jeruzaléma zvěštovali evangelium v mnoha samařských vesnicích. Jejich činnost odpovídá jak veřejnému působení Ježíše (srov. Lk 8,1; 13,22), tak misijnímu postupu, který doporučil svým učedníkům (Lk 9,6.12). Zmínkou o misijní činnosti apoštolů v Samařsku se snaží autor Sk zdůraznit, že veškeré iniciativy v počátcích křesťanství pocházely z Jeruzaléma.⁹²

⁸⁷ PESCH, *Die Apostelgeschichte (Apg 1–12)*, s. 276.

⁸⁸ Eduard SCHWEIZER, „πνεῦμα κτλ,“ *ThWNT* 6 (1959), s. 412.

⁸⁹ SROV. MUSSNER, *Apostelgeschichte*, s. 50; PESCH, *Die Apostelgeschichte (Apg 1–12)*, s. 275; ROLOFF, *Die Apostelgeschichte*, s. 135.

⁹⁰ Klaus KLIESH, *Skutky apoštolů*, MSK.NZ, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 65 (Klaus KLIESH, *Apostelgeschichte*, SKK.NT 5, Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 1986, s. 77).

⁹¹ MUSSNER, *Apostelgeschichte*, s. 51.

⁹² ROLOFF, *Die Apostelgeschichte*, s. 137.

3.6 Poprava Jakuba, bratra Jana (Sk 12,1–2)

Zmínka o pronásledování křesťanů za Heroda⁹³ a poprava Jakuba, bratra Jana (Sk 12,1–2), tvoří pozadí příběhu o uvěznění Petra s jeho zázračným vysvobozením z rukou pronásledovatele (Sk 12,3–19),⁹⁴ a jeho potrestáním (Sk 12,20–23). Celý úryvek Sk 12,1–23,⁹⁵ který zřetelně ukazuje, jak Bůh chrání svou komunitu věřících, a to zejména jako odpověď na vytrvalou modlitbu církve za Petra (Sk 12,5), zahrnuje dva hlavní body, které z výpravného hlediska stojí ve zřetelném vzájemném protikladu: Zatímco v Sk 12,3–11 je líčena zázračná záchrana Petra Božím andělem, v Sk 12,20–23 je popsáno potrestání pronásledovatele, které vykonává rovněž Boží anděl. Text 12. kapitoly, který je posledním místem, kde je zmíněno jméno apoštola Jana, představuje významný zlom v ději knihy Skutky apoštolů. Na jedné straně smrtí Jakuba, syna Zebedeova, který byl bratrem Jana (Sk 3,1–11; 4,13–19; 8,14), končí období apoštolského sboru. Lze si všimnout, že raná církev nevyvíjí žádné úsilí, aby obnovila skupinu dvanácti apoštolů po smrti Jakuba, jak tomu bylo po smrti Jidáše Iškariotského. Okruh Dvanácti ve Skutcích apoštolů mizí ze scény a jeho úloha skončila. Na druhé straně zázračné vysvobození Petra Božím andělem zastává stěžejní význam pro vyprávění autora Skutků. Petr musí být zachráněn pro autorizování Jakuba, bratra Páně, jako svého nástupce ve vedení církevní obce v Jeruzalémě (Sk 12,17) a pro svou roli během Jeruzalémského sněmu (Sk 15,1–35).

⁹³ Míněn je vnuk Heroda Velikého, Agrippa I., který skrze přízeň tehdejšího římského císaře se pozvolna stal vládcem (obdržel titul král) nad územím, které spravoval jeho děda. Pokud jde o jeho život, srov. Daniel R. SCHWARTZ, *Agrippa I: The Last King of Judaea*, TSAJ 23, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1990.

⁹⁴ PESCH, *Die Apostelgeschichte (Apg 1–12)*, s. 368 vypočítává jako časový okamžik zakročení Heroda Agrippy proti hlavním představitelům prvotní církve – duben 41 po Kr. Martin HENGEL, *Zur urchristlichen Geschichtsschreibung*, Stuttgart: Calwer, 1984², s. 81 uvažuje o roku 43/44 po Kr.

⁹⁵ Text Sk 12,1–23 tvoří samostatný výpravný celek, jenž je pouze volně spojen s kontextem, do kterého je zasazen. V Sk 11,27–30 se vypráví o příchodu Barnabáše a Šavla s materiální pomocí do Jeruzaléma a v Sk 12,25 je podána zpráva o jejich návratu společně s Janem Markem do Antiochie. Srov. dále Gerhard SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte*, II, HThK V/2, Freiburg; Basel; Wien: Herder, 1982, s. 101.

SHRNUTÍ

Apoštol Jan, syn Zebedeův a bratr apoštola Jakuba, je jednou ze šesti postav v Novém zákoně, která je nositelem jména Ἰωάννης „Jan“. S Janem Zebedeovým, který je zmiňován celkem 30 krát v Novém zákoně, se setkáváme v 7 scénách v Lukášově evangeliu (5,1–11; 6,12–16; 8,40–56; 9,28–36.49–50.51–56; 22,7–13) a v 6 scénách ve Skutcích apoštolů (1,12–14; 3,1–10.11–26; 4,1–22; 8,14–25; 12,1–2). Evangelista Lukáš v prvé řadě o něm sděluje, že společně se svým bratrem Jakubem a Šimonem Petrem náleží k prvním Ježíšovým učedníkům, jejichž povolání bylo spjato se zázračným rybolovem Šimona Petra. Tito první tři povolání učedníci tvoří trojici upřednostněných učedníků, kteří se stávají očitými svědky dvou významných okamžiků Ježíšova působení, jimiž jsou vzkříšení Jairovy dcery (Lk 8,40–56) a Ježíšovo proměnění (Lk 9,28–36). Událost o cizím exorcistovi (Lk 9,49–50; srov. Mk 9,38–41), která je jediným místem v evangeliích, kde Jan sám vystupuje v roli mluvčího, poskytuje Ježíšovi možnost vybědnout učedníky, aby si uchovali postoj otevřenosti a tolerance vůči těm, kdo k nim nepatří a kdo šíří Ježíšovu dobrotu mezi všemi potřebnými. Epizoda o hněvu Jakuba a Jana proti samařské vesnici (Lk 9,51–56), která je vlastním textem Lukášova evangelia, slouží k poučení učedníků, aby následovali Ježíše, který nepřišel, aby lidský život zničil, nýbrž aby ho spasil (srov. Lk 19,10). Ježíšovo pověření Petra a Jana přípravou velikonoční večeře (Lk 22,7–13) je posledním místem v Lukášově evangeliu, kde Jan Zebedeův vystupuje. Společně s Petrem se stává nejen modelem poslušnosti vůči Ježíšovým požadavkům, ale rovněž tato událost poskytuje upozornění, že být Ježíšovým učedníkem znamená být připraven k službě druhým. Ve Skutcích apoštolů je Jan Zebedeův poprvé zmíněn v okruhu modlících se Ježíšových stoupenců před sesláním Ducha svatého, který tvoří apoštolové, ženy, jež Ježíše následovaly, Ježíšova matka a jeho příbuzní. Uvedením Jana v seznamu apoštolů na druhém místě je dána najevo jeho důležitost vedle Petra, která je nadále ve Skutcích apoštolů vyzdvižena. Přítomnost Jana vedle Petra při události uzdravení chromého žebráka (Sk 3,1–10), při Petrově řeči v Šalomounově sloupovi (Sk 3,11–26), před veleradou (Sk 4,1–22) a při návštěvě Samařska (Sk 8,14–25) v souvislosti s misijním působením Filipa – jednoho ze sedmi vyvolených učedníků (Sk 6,5) slouží k zdůraznění, že Petr nepůsobí sám, nýbrž že veškeré jeho jednání je spjato s okruhem apoštolů, kteří dostali pověření vydávat svědectví o Ježíšovi

(Sk 1,8). Na důležitost Jana v Lukášově dvojdíle je poukázáno rovněž tím, že Jan je stále (kromě Lk 9,54) uváděn před Jakubem (srov. Lk 8,51; 9,28; Sk 1,13). Toto řazení se nesnaží poukázat na nadřazenost Jana nad Jakubem, avšak zdůraznit dvojici Petr a Jan (srov. Sk 3,1.3.4.11; 4,13.19; 8,14). Skutečnost, že Jan zastával důležitou pozici v prvotní církvi, dokládá rovněž Pavel ve svém líčení tzv. apoštolského sněmu, kdy jako partneři rozhovoru jmenuje „Jakuba (bratra Páně), Petra a Jana“ jako στῦλοι „sloupy“ (Gal 2,9).

John, the Son of Zebedee, in the Lukan Double Work

Keywords: Biblical Exegesis; John, the Son of Zebedee; the Lukan Double Work; Disciples of Jesus

Abstract: The apostle John, the son of Zebedee and the brother of the Apostle James, is one of the six characters in the New Testament who bears the name Ἰωάννης "John". After John the Baptist, John Zebedee is the second most frequently mentioned bearer of this name in the New Testament. We encounter him 30 times, especially in the Synoptic Gospels and in the Acts of the Apostles. The article focuses on John Zebedee in the Lukan double work, where he appears in 7 scenes in the Gospel of Luke (5:1–11; 6:12–16; 8:40–56; 9:28–36, 49–50, 51–56; 22:7–13) and in 6 scenes in the Acts of the Apostles (1:12–14; 3:1–10, 11–26; 4:1–22; 8:14–25; 12:1–2). The detailed exegesis of these texts helps us outline the main characteristics of the portrait of John Zebedee and point out his role and importance in the Gospel of Luke and in the Acts of the Apostles. The Lukan double work clearly indicates that John Zebedee, apart from the Apostle Peter, held an important position in the early Church, which corresponds to Paul's testimony in Gal 2:9.

doc. Dr. Petr Mareček, Th.D.
Katedra biblických věd
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc
petr.marecek@upol.cz